

zifaktan sonra nikâhın feshi gerekmiyep mehr-i müsemâmâ ile mehr-i misilden hangisi çoksâ ödenip evlilik sürdürülür. Kadınlardan yalnız biri için mehir belirlenmişse mehri belirlenenin nikâhı zifafın ardından geçerlidir; belirlenmeyeninki ise gerek zifaktan önce gerek sonra feshedilmelidir. Şâfiîler'e göre iki kadının cinselliğinden yararlanma hususu açık biçimde birbirine karşılık kılınarak yapılan nikâh şigâr olup bâtıdır. Bu durumda mehir belirlenmiş olsa bile tercih edilen görüşe göre hüküm aynıdır. Fakat bu husus zikredilmezse nikâh sahih sayılır ve her bir kadına mehr-i misil ödenir. Hanbelîler'e göre de mehir olmadan iki kadının karşılıklı evlendirilmesi şigâr sayılır ve bâtil olur. Fakat her bir kadın için mehir belirlenirse nikâh sahih, şart bâtil olur ve mehr-i müsemâmâ ödenir. Kadınlardan sadece biri için mehir belirlenirse onun nikâhı sahih, diğeriinki bâtıdır.

Mezhepler arasındaki görüş ayrılığı, şigârın yasak olmasının illeti hakkında farklı değerlendirmeler yapılmasından kaynaklanmaktadır. Yasağın illetini mehrin ortadan kaldırılmasına başlayanlar mehr-i misil takdir etmek suretiyle akdın sahih duruma geleceği, yasağı mehrin bulunmamasıyla değil bizâtihi şer'an yasaklanmış olmasıyla açıklayanlar ise bu tür nikâhın mutlaka feshedilmesi gerekeceği sonucuna ulaşmıştır. Şâfiîler'ce dile getirilen iki kadının cinselliğinden yararlanmanın birbirine karşılık kılınması şeklindeki gerekçe İbn Teymiyye tarafından eleştirilmiş, ayrıca şigârda kadının rıza ve iradesinin zedelendiği düşüncesine dikkat çekilmiştir (Serahsî, V, 105, 107; İbn Teymiyye, XXIX, 343; XXXII, 40; Şirbînî, III, 142). Şigârdan sonra zifaf gerçekleşmiş ve akid bâtil sayıldığı için ayrılma meydana gelmişse mezhepler arasında akdın butlânı konusunda ihtilâf bulunması sebebiyle bu nikâha sîhrî hisımlık, mirasçı olma ve iddetle ilgili hükümler bağlanır. Öte yandan nikâhın bâtil oluşuyla ilgili ihtihad farklılığı cezayı düşüren bir şüphe teşkil ettiği için şigâr nikâhından sonra gerçekleşen birleşme sebebiyle taraflara had cezası uygulanmayacağına hükmedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, II, 482-483; *Lisânü'l-'Arab*, "şğr" md.; *Müsned*, IV, 134; Şâfiî, *el-Üm* (nşr. M. Zührî en-Neccâr), Beyrut 1393, V, 76, 174; Sahnûn, *el-Müdevvene*, II, 152-153; Kudûrî, *el-Muhtaşar* (Abdülganî b. Tâlib el-Meydânî, *el-Lûbâb* içinde, nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1383/1963, III, 18; İbn Abdülber en-Nemerî, *el-Kâfi fi fikhî ehli'l-Medîneti'l-Mâlikî*, Beyrut 1407/1987, s. 236-238; Serahsî, *el-Mebûsât*, V, 105, 107; Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa*, Beyrut 1385/1965, s. 332; Kâsânî, *Bedâ'î*, II, 278; Muvaffakuddin İbn

Kudâme, *el-Muğni*, Beyrut 1405, VII, 134-136; IX, 55; Nevevî, *Şerhu Müslim*, IX, 200-201; İbn Teymiyye, *Mecmû'ü fetâvâ*, XXIX, 343; XXXII, 40; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), IX, 162-164; Bedredin el-Aynî, *Ümdetü'l-kâri*, Kahire 1348, XIV, 108; XX, 108-109; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, III, 142-143; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, V, 537-538; Abdülâzîz b. Abdullah b. Bâz, *Hükümü's-süfûr ve'l-hicâb ve nikâhi's-şigâr*, Riyad 1405/1985, s. 4-10; Vehbe ez-Zühayfî, *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dimaşk 1409/1989, V, 261; VII, 116-117, 118-119, 120-121; "Şigâr", *Mv.F*, XXVI, 126-130.

HASAN GÜLEÇ

ŞİHÂBİYYE

(bk. SÜHREVERDİYYE).

ŞİHÂBÜ'L-AHBÂR

(شهاب الأخبار)

Kudâ'inin
(ö. 454/1062)

kısmen alfabetik olarak düzenlediği
ve daha sonra
seçme hadis literatürüne
örnek teşkil eden eseri.

Tam adı *Şihâbü'l-ahbâr fi'l-hikem ve'l-emşâl ve'l-âdâb mine'l-eḥâdîşi'l-mervîyyeti 'ani'r-resûli'l-muhtâr* olup *Şihâbü'l-ahbâr fi'l-hikem ve'l-emşâl ve'l-âdâb*, *Şihâbü'l-ahbâr* ve *eş-Şihâb* şeklinde de adlandırılmaktadır. Sözlük anlamı "alev" olan *şihâb* ile *ahbâr*dan oluşan *şihâbü'l-ahbâr* terkihi "hadis alevleri, hadis kıvılcıkları" mânasına gelir. Kudâi, ihtiva ettiği hadislerle eserinin kararlıklarını aydınlatıp doğru yolu göstereceği ümidiyile ona bu adı vermiş ve eseri çok tutulduğundan kendisi "müellifü Şihâb" diye anılmıştır. V. (XI.) yüzyıla kadar hadis kitapları ya konularına veya râvi adlarına göre tasnif edilirken ilk defa Kudâi bu eserinde hadisleri ilk kelimelerine göre sıralamıştır. Müellif eserin kolayca taşınıp ezberlenmesi için hadislerin senedlerini zikretmemiş, fıkıh konularına ilişkin hadislerle yer vermemiş, sadece Hz. Peygamber'in âdâb-ı muâşeret ve darbimesellere dair hikmetli sözlerini derlemiştir. Fikhî muhtevaya sahip bazı hadisleri ise başka özelliklerinden dolayı eserine almıştır.

Şihâbü'l-ahbâr, ilk kelimeleri aynı olan veya ortak bir özellik taşıyan hadislerin meydana getirdiği on yedi bölümden oluşmaktadır. Bunlar: 1. Mübtedâ-haber şeklinde bir isim cümlesi olan hadisler. 2. "Men" ile başlayanlar. 3. Mâzi-muzârî fiillerle başlayanlar. 4. Emir sîgası veya bu anlamdaki kelimelerle başlayanlar. 5. "Mâ-i nâfiye" ile

başlayanlar. 6. "Lâ" ve "len" olumsuzluk edatlarıyla başlayanlar ("iyyâke" ve "iyyâküm" gibi sakındırma edatlarıyla başlayan hadislere de bu bölümde ayrı bir başlık altında yer verilmiştir). 7. "İnne" ve "innemâ" ile başlayanlar. 8. "Leyse" ile başlayanlar. 9. "Hayrû, efdalü, ehabbü ni'me" gibi üstünlük ifade eden kelimelerle başlayanlar. 10. "Bi'se" ve "şerru" gibi kötülük ve değersizlik ifade eden kelimelerle başlayanlar. 11. "Meselü" ile başlayanlar. 12. "İzâ" ile başlayanlar. 13. "Kefâ" ile başlayanlar. 14. "Rubbe" ile başlayanlar. 15. "Levlâ" ve "lev" ile başlayanlar. 16. Kutsî hadisler. 17. "Allâhümme" lafzıyla başlayan dua hadisleri şeklinde düzenlenmiştir. Eser 1200 cümlelik 897 hadis ihtiva etmektedir. Bu eserde yer alan hadislerin büyük çoğunluğu iki kelime ile bir satır arasında değişen veciz rivayetlerden oluşmaktadır. Eserin önsözünde müellif tarafından kullanılan "elf ve mietey kelime" ifadesi (*Şihâbü'l-Ahbâr Tercümesi*, metin, s. 6) 1200 hadis olarak değil, 1200 cümleli hadis şeklinde anlaşılmalıdır. Eserin *Bin İki Yüz Hadîs-i Şerîf* adıyla yapılan çok hatalı bir baskısının (İstanbul 1327) Türkçe başlığı "elf ve mietey kelime" ifadesinden kaynaklanmıştır.

Kudâi *Şihâbü'l-ahbâr*'ı kaleme alırken halkın istifadesini ön planda tutmuş, onu ayrıca hadis ilmiyle meşgul olanlara hitap edecek tarzda yeniden düzenlemiştir. *Müsnedü's-Şihâb* adını verdiği bu çalışmada hadis metinleri senedleriyle zikredilmiş, hadislerin hangi hocalardan nereden ve ne zaman alındığını belirten edâ sîgaları gösterilmiş, diğer rivayet yollarına da işaret edilmiştir. Metinleri itibarıyla *Şihâbü'l-ahbâr*dan pek farklı olmayan *Müsnedü's-Şihâb* birinci el önemli hadis kaynaklarından biridir. İslâm âlimleri *Şihâbü'l-ahbâr*'ın hadislerini delil olarak kullanırken genelde *Müsnedü's-Şihâb*'ı kaynak göstermişlerdir. Bununla birlikte *Şihâbü'l-ahbâr*'ın çok tutulduğu, *Müsnedü's-Şihâb*'ın ise daha az yayıldığı görülmektedir. *Müsnedü's-Şihâb* iki cilt halinde yayımlanmıştır (bk. bibl.).

İbâdât ve muâmelât dışındaki konuları ön plana çıkaran Kudâi'nin tasnif şekli kendisinden sonra birçok müellif tarafından benimsenerek geliştirilmiştir. Şirûye b. Şehredâr ed-Deylemî *Firdevsü'l-ahbâr*, Uklişî *en-Necm min kelâmi seyyidi'l-'Arab ve'l-'Acem*, Radıyyüddin es-Sâgânî *Meşâriku'l-envârî'n-nebeviyye* ve İbn Gânim Cemâleddin Abdullah b. Ali b. Muhammed *el-Fâ'îk mine'l-ke'lâmî (fi'l-lafzi)r-râ'îk* adlı eserlerini *Şihâbü'l-ahbâr*'ın me-

topluna uygun biçimde düzenlediklerini belirtmişlerdir. Süyûtî'nin *el-Câmî'u's-şâgîr*, Muhammed Abdür-raûf el-Münâvî'nin *Künûzü'l-hakâ'ik* ve Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî'nin *Râmûzü'l-eḥâdîş*'inin telif metodunda da bu eserin etkisi görülmektedir. *Şihâbü'l-ahbâr* özellikle Osmanlılar zamanında kaleme alınan kırk hadis mecmualarının, hat malzemesi olarak mimari eserlerin ve hüsn-i hat levhalarının başlıca kaynağı olmuştur (Yardım, *KAM*, XII/1 [1983], s. 70-74).

İstanbul kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunan *Şihâbü'l-ahbâr*, *eş-Şihâb fi'l-ḥikemi ve'l-âdâb* (Tahran 1322/1904; Bağdat 1327/1909); *Şihâbü'l-ahbâr* (nşr. Mîr Celâleddin Urmevî, Tahran 1342/1923) ve *Şihâbü'l-Ahbâr Tercümesi* (bk. bibl.) adıyla birkaç defa basılmıştır. Müellifin vefatından kısa bir süre sonra meşhur olan eser, özellikle VI. (XII.) yüzyılın başlarından itibaren Ehl-i sünnet'ten ve Şîa'dan birçok âlim tarafından şerh edilmiştir. Sünnî âlimlerinden Radıyyüddin es-Sâgânî, *Keşfü'l-ḥicâb 'an eḥâdîş-i-Şihâb* adıyla kaleme aldığı şerhinde (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 550/1, vr. 1^a-22^a) *Şihâbü'l-ahbâr*'ı kendisine ait *Meşârîku'l-envârî'n-nebeviyye*'nin metoduna uygun biçimde bab başlıklarına göre düzenleyip şerhetmiş ve hadislerini de rumuzlarla rivayet tekniği açısından değerlendirmiştir. Sâgânî, *ed-Dürü'l-mülteka'tı fi tebyîni'l-gala'tı ve nefyi'l-lağat* adlı kitabında ise (nşr. Ebü'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî, Beyrut 1405/1985, müellifin *el-Mevzû'ât* isimli eseriyle birlikte) *Şihâbü'l-ahbâr*'da nakledilen ve kendisi tarafından mevzû sayılan altmış küsur hadise yer vermiş, ancak Zeynüddin el-İrâkî *Risâle fi'r-red'di 'ale's-Şâgânî* adlı çalışmasında onu eleştirmiş ve mevzû olduğuna hükmettiği hadislerin çoğunda yanlış olduğunu belirtmiş, bunlardan on üç tanesinin ya sahih veya hasen derecesinde bulunduğunu ileri sürmüştür (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi, Beyrut 1407/1986, *Müsnedü's-Şihâb*'in sonunda, II, 349-368). Necmeddin el-Gaytî *Telḥîşu Şihâbi'l-ahbâr* adıyla bir eser meydana getirmiş (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1067), Muhammed Abdür-raûf el-Münâvî, *eş-Şihâb*'daki hadisleri önce *İs'âfû'ü'lm'ânü't-tullâb bi-tertibî's-Şihâb* ismiyle alfabetik sıraya göre düzenlemiş (Konya Yûsuf Ağa Ktp., nr. 6993/2), daha sonra bunları *Ref'u'n-nikâb 'an (eḥâdîş)kitâbi's-Şihâb* adlı eserinde karışık olarak şerhetmiştir (Konya Yûsuf Ağa Ktp., nr. 6993/3), Süyûtî ise *Şihâbü'l-ahbâr*'ı *el-Câmî'u's-*

şâgîr'inde uyguladığı alfabetik metoda göre düzenlemiş ve bu esere *İs'âfû'ü't-tullâb bi-tertibî's-Şihâb* ismini vermiştir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1067-1068). Çağdaş müelliflerden Muhammed Mustafa el-Merâgî eseri *el-Lübâb fi şerḥi's-Şihâb* adıyla şerhetmiş (Kahire 1390/1970); Ebü'l-Feyz İbnü's-Siddîk el-Gumârî de *Fethu'l-vehhâb bi-tahrîci eḥâdîş-i's-Şihâb*, Münyetü't-tullâb bi-tahrîci eḥâdîş-i's-Şihâb, Veşyü'l-ihâb bi'l-müstaḥrec 'alâ Müsnedi's-Şihâb ve el-İşhâb fi'l-istiḥrâc 'alâ Müsnedi's-Şihâb ismiyle dört çalışma yapmış, bunlardan *Fethu'l-vehhâb* iki cilt halinde neşredilmiştir (bk. bibl.). *Müsnedü's-Şihâb*'ı esas alarak *Şihâbü'l-ahbâr*'ı *Müsned-i Şihâb-Hadis Şuleleri* adıyla Türkçe'ye çeviren Ali Akar (Konya 2005), eseri alfabetik esasa göre yeniden düzenlemiştir.

Şihâbü'l-ahbâr'a Şîa âlimleri tarafından yazılan şerhler arasında en çok bilinenler Ziyâeddin er-Râvendî'nin *Ḍav'ü's-şihâb fi şerḥi's-Şihâb*, Ebü'l-Fütûh Hüseyin b. Ali er-Râzî'nin *Rûḥu'l-ahbâb ve ravḥu'l-elbâb*, Kutbüddin er-Râvendî'nin *Żiyâ'ü's-şihâb fi şerḥi's-Şihâb* adlı eserleri olup bunlardan *Ḍav'ü's-şihâb* ve *Żiyâ'ü's-şihâb* günümüze ulaşmıştır. Ebü'l-Hasan Ali b. Ahmed İbnü'l-Kudâî'nin *Faş-lü'l-ḥitâb fi şerḥi's-Şihâb* isimli Farsça şerhinin *Terkü'l-iḥnâb fi şerḥi's-Şihâb* adıyla bilinen muhtasarı Muhammed Şîrânî tarafından neşredilmiştir (Tahran 1344 hş./1964). Son dönem Şîi müelliflerinden Naşnas da eseri Farsça'ya çevirip *Şerḥ-i Fârisî Şihâbü'l-ahbâr* adıyla şerhetmiştir (nşr. Muhammed Takî Dâniş Bezve, Tahran 1349/1930). Abdullah Muhammed el-Habeşî çoğu şerh, hâşiye ve ihtisar olmak üzere *Şihâbü'l-ahbâr* üzerine yapılan elli civarında çalışma tesbit etmiştir (*Câmî'u's-şürûḥ*, II, 1127-1131).

BİBLİYOGRAFYA :

Kudâî, *Şihâbü'l-Ahbâr Tercümesi* (trc. Ali Yardım), İstanbul 1999, metin, s. 6, ayrıca bk. tercüme edenin girişi, s. 1-27; a.mlf., *Müsnedü's-Şihâb* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut 1407/1986, neşredenin girişi, I, 11-14; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1067-1068; *İzâhu'l-meknûn*, II, 190; Ebü'l-Feyz İbnü's-Siddîk, *Fethu'l-vehhâb bi-tahrîci eḥâdîş-i's-Şihâb* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut 1408/1988, neşredenin girişi, I, 6-7; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Câmî'u's-şürûḥ ve'l-ḥavâsî*, Ebüzabî 1425/2004, II, 1127-1131; Ali Yardım, "Kuzâî'nin Şihâbü'l-Ahbâr Adlı Hadis Kitabı", *KAM*, XII/1 (1983), s. 65-76; a.mlf., "Kuzâî ve Müsnedü's-Şihâb'ı", *DÜİFD*, IV (1987), s. 285-348; a.mlf., "Kudâî", *DİA*, XXVI, 309; M. Yaşar Kandemir, "İbnü's-Siddîk, Ebü'l-Feyz", *DİA*, XXI, 208.

MEHMET EFENDİOĞLU

ŞİHÂBÜDDİN

(bk. ŞEHÂBEDDİN).

Şİİ

(bk. ŞİA).

ŞİİR

(الشعر)

Sözlükte *şîr* "bir şeyi inceliklerini kavrayarak bilmek, sezerek vâkıf olmak; uyumlu, ölçülü ve âhenli söz söylemek" anlamlarında masdar; "sezmiş, hissediş, sezgiye dayanan bilgi; duygu ve heyecandan kaynaklanan uyumlu, ölçülü ve âhenli söz" mânasında isimdir (*Lisânü'l-'Arab*, "şîr" md.; *Kâmus Tercümesi*, "şîr" md.; *el-Mün-cid*, "şîr" md.). Goldziher bu bağlamda şairi "tabiat üstü sihrî bir bilgiye dayanan sezisizle bilen kimse" şeklinde yorumlar (*Ab-handlungen*, I, 17). Şiir kelimesini İbrânice *şîr* ile (şarkı, güfte, kaside, mûsiki, marş) ilişkili kabul edenler de vardır. Kaynağında sihrî bir mâna sezilen şiirin terim anlamı "engin his, hayal ve ilham ürünü olup sanat-kârane biçimde söylenmiş vezinli-kafiyeli söz"dür (*İA*, XI, 530). Şiiri şiir yapan temel unsurlar his, hayal, ilham, lafız-mâna ilişkisi, vezin-kafiye, kasıt ve niyet şeklinde belirlenebilir. Şiir yazma kasıtı ve niyeti olmadan vezinli ve kafiyeli söylenmiş sözler şiir sayılmaz. Bu sebeple bazı âyet ve hadislerin bir kısım aruz vezinlerine uygun veya kafiyeli olarak gelmesi onların şiir sayılmasını gerektirmez. Şiirde mânalar lafızlara tâbi iken âyet ve hadislerde lafızlar mânalara tâbidir. Sözlükte "dizmek, ipe inci dizmek" anlamındaki *nazm* kelimesi genellikle şiir ve şiir telifi için kullanılırsa da his ve hayal boyutu olmayıp yalnız vezin ve kafiye unsurlarını taşıyan didaktik şiir türü nazım ve *manzûme* diye anılır. Bu sebeple İbn Mâlik et-Tâî "Elfiyye" şairi değil "Elfiyye" nâzımı diye nitelendirilir. Aynı şekilde duygu boyutu bulunmakla birlikte vezin esasına dayanmayan kafiyeli metinler şiir değil edebî nesirdir. Şiirin ana malzemesinin çoğunu hayal teşkil eder, çünkü duygunun gücünü tasvir edebilmek için hayale ihtiyaç vardır. Bu sebeple bir kısım Araplar vezinli-kafiyeli olmasa da hayal içeren her söze şiir demişlerdir. Bu anlayış eski ve yeni Batı şiir anlayışı ile mantıkçıların anlayışına uygun düşmektedir. Nitekim Hassân b.